

Fogyatékoság igazolásáról szóló szabályok változásai

2020. szeptember 1. napjával jelentősen változtak a köznevelést, szakképzést, felnőttoktatást, felnőttképzést és felsőoktatást érintő, sajátos nevelési igény¹, fogyatékoság² megállapítására vonatkozó, diagnosztikát érintő jogszabályok. 2020. szeptember 1. napja előtt sajátos nevelési igény, fogyatékoság megállapítására és a kapcsolódó kedvezmények javaslatára négy fórum is jogosult volt. Hogy mikor melyik járt el, az függött attól, hogy a tanuló, hallgató milyen képzési formában tanult, illetve attól is, hogy a kedvezményeket mihez kívánta igénybe venni.

A fenti fórumok egységesítése, a nem egyértelműen szabályozott diagnosztikai feladatok besorolása és a vonatkozó jogszabályok módosítása 2020. szeptember 1. napjával megtörtént. Ezen időponttól kezdve már csak két fórum látja el a sajátos nevelési igény, fogyatékoság (köznevelési, szakképzési, felnőttoktatási, felnőttképzési, felsőoktatási aspektusú) megállapítását:

- a tankerületi központok által fenntartott megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálatok és
- az ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat (a továbbiakban: Gyakorló Szakszolgálat).³

A pedagógiai szakszolgálati intézmények - beleértve a Gyakorló Szakszolgálatot is - tevékenységét a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Rendelet) szabályozza.

A hatályos jogszabályok alapján

1) a tankerületi központok által fenntartott megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálatok az alábbi esetekben járnak el:

- a. ha a tanuló, képzésben részt vevő személy jogviszonya a köznevelés, szakképzés rendszerében még fennáll, beleértve a felnőttoktatás és felnőttképzés valamennyi formáját is,
- b. továbbá, ha a kérelmező a vizsgálatot felsőoktatási intézményben való továbbtanulás (illetve az ott alkalmazható kedvezmények) céljából kéri, és a hallgató (jelentkező) fogyatékosága, sajátos nevelési igénye már a középfokú tanulmányok ideje alatt is fennállt,

2) Gyakorló Szakszolgálat a Rendelet 39. § (2) bekezdése alapján az alábbi esetekben jár el:

¹ sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd (Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény)

² fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja (a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény)

³ nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV.9.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) 63. §

- a. a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet 62. § (11)-(12) bekezdésében és 63. § (3) bekezdésében foglalt esetben *(azaz felsőoktatásba, illetve doktori képzésre jelentkező vagy ott hallgatói jogviszonnal rendelkező személyek meghatározott állapotmegismerése),*
- b. ha az érettségi vizsgára jelentkező személy tanulói jogviszonnal már nem rendelkezik és a tanulói jogviszony megszűnése után következett be olyan állapot, amely alapján sajátos nevelési igény megállapításának lenne helye,
- c. ha a vizsgálatot a nyelvvizsgára jelentkező személy a nyelvvizsga során adható kedvezmények biztosítása érdekében kezdeményezi,
- d. ha a kérelmező a vizsgálatot a tanulói jogviszony megszűnése után a KRESZ-vizsga során adható kedvezmények biztosítása érdekében kezdeményezi,

és a kérelmező érvényes szakértői véleménnyel nem rendelkezik.

Máshonnan származó dokumentumok - például magánszakértői vélemények, különböző alapítványok véleményei - erre nem felhasználhatók.

A Gyakorló Szakszolgálat vonatkozásában fontos kihangsúlyozni az „és a kérelmező érvényes szakértői véleménnyel nem rendelkezik” kitévelt, hiszen gyakorta a jelentkező, vizsgázó, tanuló rendelkezik a sajátos nevelési igény vonatkozásában köznevelési, szakképzési előzményekkel, így rendelkezik - a sajátos nevelési igényt, fogyatékoságot igazoló - a megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálatok (és jogelődjeik) szakértői bizottságai által kibocsátott érvényes szakértői véleménnyel. Ez esetben természetesen ezen szakértői vélemények is felhasználhatóak, nem szükséges a Gyakorló Szakszolgálat esetkezelését kérni, továbbá akkor sem, ha a (köznevelési, szakképzési) tanulói jogviszony még fennáll, hiszen ez esetben a tanuló még a megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságainak diagnosztikai kompetenciakörébe tartozik.

A középiskolai tanulmányok után keletkezett - úgynevezett: „*utóbb keletkezett*” - fogyatékoságok megállapítása / kizárása tehát 2020. szeptember 1. napjával a Gyakorló Szakszolgálat kizárólagos kompetenciakörébe, hatáskörébe került. A Gyakorló Szakszolgálat az utóbb keletkezett fogyatékoságot saját komplex állapotmegismerési folyamata, de dokumentumelemzés alapján is megállapíthatja, ugyanakkor **a vizsgálati kérelmet el is utasíthatja** a Rendelet szabályai alapján:

„9. §

(4) *A kérelmező vizsgálati kérelmét el kell utasítani, ha a kérelmező által benyújtott orvosi és pedagógiai dokumentumokból, az előzmények feltárásából és elemzéséből megállapítható, hogy a sajátos nevelési igény, fogyatékoság nem áll fenn.*

(6) *A szakértői bizottságként eljáró Gyakorló Szakszolgálat komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, orvosi vizsgálat alapján készíti el szakértői véleményét.*

(7) *A kérelmező vizsgálata mellőzhető, ha a kérelmező által benyújtott orvosi és pedagógiai dokumentumokból, az előzmények feltárásából és elemzéséből megállapítható a sajátos nevelési igény. fogyatékoság megléte. "*

A fentiek alapján, ha valaki

- a középiskolai tanulmányait a megyei (fővárosi) pedagógiai szakszolgálat (vagy jogelődjének) szakértői bizottsága által igazolt sajátos nevelési igény (például diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) státusz nélkül teljesítette,
- és nem tud igazolni olyan konkrét dolgot (pl. súlyos baleset, betegség), amely utána fogyatékossgot alakított volna ki,

akkor a vizsgálati kérelme kötelezően elutasításra kerül a Rendelet 39. § (4) bekezdése alapján.

Azon speciális esetek, melyekben az utóbb keletkezett fogyatékossg igazolása felmerülhet:

- 1) A középiskolai tanulmányok során a hallgatónál nem állt fenn sajátos nevelési igény, de felsőoktatási tanulmányai alatt valamilyen későbbi ok alapján egy fogyatékossgtípus kialakulását jelzi.

A fogyatékossg utóbb keletkezett fogyatékossgnak minősül, mely esetében a Gyakorló Szakszolgálat jár el.

- 2) A középiskolai tanulmányok során a hallgatónál fennállt valamely sajátos nevelési igény, de felsőoktatási tanulmányai alatt valamilyen későbbi ok alapján egy másik fogyatékossgtípus kialakulását jelzi.

Ebben az esetben a már a középiskolai tanulmányok során fennállt sajátos nevelési igényt igazoló (megyei/fővárosi pedagógiai szakszolgálatról származó) érvényes szakértői vélemény az egyetemi tanulmányok során is felhasználható, de az új fogyatékossg utóbb keletkezett fogyatékossgnak minősül, mely esetében a Gyakorló Szakszolgálat jár el.

- 3) A középiskolai tanulmányok során nem állt fenn sajátos nevelési igény, később a kormányhivatal, mint rehabilitációs szakértői szerv (vagy e tekintetben jogelődjeként eljáró valamely szerv) utóbb keletkezett fogyatékossgot igazolt, de a hallgató felsőoktatási tanulmányai alatt valamilyen későbbi ok alapján más fogyatékossgtípus kialakulását jelzi.

Ebben az esetben a már megállapított utóbb keletkezett fogyatékossgot igazoló kormányhivatali határozat az egyetemi tanulmányok során is felhasználható, de az új fogyatékossg utóbb keletkezett fogyatékossgnak minősül, mely esetében a Gyakorló Szakszolgálat jár el.

A külföldi hallgatókkal kapcsolatos speciális eljárás: Külföldi hallgatóknak a saját országukban megállapított fogyatékossguk igazolását szükséges benyújtaniuk a Gyakorló Szakszolgálathoz. A külföldön kiállított és fogyatékossgot igazoló dokumentum hiteles fordítása (vagy ha az adott egyetem ezt ki tudja állítani, az egyetem általi fordítás), alapján, külön vizsgálat (és felülbírálat) nélkül a Gyakorló Szakszolgálat igazolja a hallgató, kérelmező fogyatékossgának fennállását. Egy rövid angol/magyar nyelvű kísérőlevéllel elegendő a fogyatékossgot igazoló dokumentum beküldése. Hangsúlyozandó, hogy kizárólag fogyatékossgot, és nem megváltozott egészségügyi állapotot igazoló dokumentum esetén igazolhatja a fogyatékossgot a Gyakorló Szakszolgálat.

A fent leírtaktól el kell határolni a beilleszkedési, tanulási magatartási nehézséget a sajátos nevelési igénytől, fogyatékossgtól. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség nem minősül sajátos nevelési igénynek, fogyatékossgnak. Az Nkt. értelmében, „beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő

gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek". A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség tehát nem sajátos nevelési igény, az állapot nem fogyatékoság, hanem tipikus fejlődésmenet esetén észlelhető sajátosság, egy problémát ugyan mutató, de fejleszthető, megszűnni képes, nem tartós, nem súlyos állapot. A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget a köznevelési (vagy szakképzési) tanulmányokon túl, sem az ide vonatkozó ENSZ egyezmény, sem a felsőoktatási jogszabályok nem értelmezik, ahhoz kedvezményeket nem társítanak.